

**KÜRT BÖLGELERİNDEKİ
VE DİASPORADAKİ
KADINLARIN HAKLARI
VE ÖZGÜRLÜKLERİ
SÖZLEŞMESİ**

Kürt Kadınlarının Projesi

Kürt İnsan Hakları Projesi

Haberleşme Adresi:

2 New Burlington Place

London W1S 2HP

Tel: +44 20 7287 2772

Fax: +44 20 7734 4927

Email: khrp@khrp.demon.co.uk

Bu Sözleşme 2004 yılında Kürtçenin Kurmanci ve Sorani lehçelerinin yanısıra İngilizce ve Arapça olarakta hazırlanmıştır. Bu dillerde ki örnekler yukarıdaki iletişim bilgileri üzerinden ücretsiz olarak talep edilebilir. Bu belgenin İngilizceden Türkçeye çevirisi Hayri Zafer Korkmaz ve Mustafa Gündoğdu tarafından yapılmıştır.

ÖNSÖZ

Kadınlara yönelik olarak küresel düzeyde varolan ayrımcılık özellikle etnik, dini ve diğer türden ayrımcılıklarla birleşince daha zarar verici bir düzeye gelmektedir. Bu sebeple Kürt coğrafyasında ve diasporadaki kürt kadını en üst düzeyde sorunlarla karşı karşıya bulunmakta, bir kaç cephede ayrımcılığa karşı mücadele etmektedir ve çoğunlukla politik temsil ve uygun yasal haklardan mahrum durumdadır.

Türkiye, Irak, İran ve Suriyenin paylaştığı coğrafi sınırların dahilinde çok sayıda farklı etnik topluluk yaşamaktadır. Bunlar içinde 30 milyonu aşan nüfusu ile Kürtler en büyük topluluk durumundadır. Stratejik açıdan oldukça önemli bir bölgede yaşamaları sebebiyle Kürtler sürekli olarak baskıların ve askeri saldırıların etkisi altında yaşadılar. Bu açıdan özellikle Kürt kadınları savaşların tahrip edici etkisi, askeri saldırılar ve ekonomik ambargolardan olumsuz etkilenmektedir. Yaşanan çatışmalardan kaynaklı olarak sürgün edilen yada zorla başka bir yere yerleştirilen milyonlarca kadın ya sığınmacı olmuş yada zorla göç ettirilmiş insanlar olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Suriye’de 300.000 fazla Kürdün vatandaşlık hakkından yoksun olması özellikle kadınları sosyal ve ekonomik problemler olmak üzere çok çeşitli sorunlar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Mal edinme , iş yada toprak edinme hakkı, Kürt olmayanlarla aynı koşullarda devlet destekli eğitimden yararlanma ve hukuki temsil hakkı, Suriye pasaportu ve vatandaşlığını taşıma hakkı, ülkeden ayrılma hakkı ve yasal evlilik hakkı Kürtlerin bu ilkede inkar edilen haklarından bir kısmıdır. İstihdam imkanlarının kısıtlı olması ve bunun sonucu olarak gelişen yaygın yoksulluktan en fazla etkilenen kesim kadınlardır. Bu açıdan genelde kürt kadınlarından beklenen çocuklarını yetiştirmesidir ve bunu yaparken devlet destekli herhangi bir sağlık bakımı imkanından faydalanamamaktadırlar.

Irak’ta Saddam Hüseyin’in zalimane rejiminin etkileri halen hissediliyor. Halepçe şehrinde kimyasal silahlar kullanılarak 5.000’den fazla sivilin öldürülmesi, aynı zamanda 180.000 insanın ölümüne ve yaklaşık 1,5 milyon insanın yerinden edilmesine yol açan Anfal kampanyasının bir parçasıydı. Yüzbinlerce kadın Araplaştırma politikasının bir sonucu olarak, özellikle bugünlerde daha fazla gündemde olan ve gelecekte ki muhtemel çatışmaların yaşanacağı alanlardan biri olarak tahmin edilen petrol kaynakları zengin olan Kerkük gibi bir şehirde dahil olduğu stratejik açıdan önemi olan yerlerdeki evlerinden zorla uzaklaştırmıştır. 2003 yılından itibaren Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde gerçekleştirilen işgal ile

birlikte bölgede yaşayan nüfusun insan hakları ve güvenliği ile ilgili bir dizi sorunun henüz çözümlenmesi beklenmektedir.

İran'da ki Kürtler ise eşit olmayan politik ve sosyal haklar sorununun yanısıra dolaylı yoldan dini ayrımcılıkla da karşı karşıyadırlar. İfade ve örgütlenme özgürlüğü önünde ki engellemeler yerel ve uluslararası hükümet dışı örgütlerin kadın ve insan hakları alanında ki faaliyetlerini engellemektedir. Kürt kadınları, İranda ki bütün kadınlar gibi anayasa ve yasaların kadın erkek eşitliğini kabul etmemesi ve ceza yasasının ailenin namusunu kirlettiği düşünülen kadının öldürülmesini haklı görmesi uygulamalarından dolayı sıkıntılar yaşamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Kürtleri toplam nüfusun dörtte birini oluşturmalarına rağmen ulusal bir topluluk veya etnik azınlık olarak kabul etmemektedir. Ekonomik veya politik faaliyetler içerisinde yeralan ve açıkça kendisini Kürt olarak ifade eden herhangi bir insan rahatsız edici saldırı ve soruşturmalara maruz kalmaktadır. Bir dizi reform sayesinde Türkçeden başka dillerde (örneğin Kürtçe) eğitim ve yayın yapılması önünde ki yasaklar kaldırılırken, bu reformların tam olarak uygulanmaması ülkenin her yanında yaygın olarak öğrenci, gazeteci ve yayın organlarının yanısıra pek çok insanın soruşturmalara karşılaşmasına sebep olmaktadır. Silahlı çatışma sürecinde uygulanan yerlerinden edilme politikasından etkilenen 3 milyonun üzerindeki Kürdün Güneydoğuda ki köylerine ve diğer yerleşim yerlerine dönmeleri halen mümkün değildir. Kürt Kadınların maruz kaldığı insan hakları ihlalleri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da tartışmaya imkan bırakmayacak derecede tespit edilmiştir.

Bu ülkeler Kürtlere karşı ortak ve düşmanca bir politika izlemektedirler. Kürtlerin yaşadığı bütün parçalarda ki yönetimlerin Kürtlerin çıkarına olan her faaliyeti bastırmada ki kararlılıkları Kürt kadınlarının eşit haklar mücadelesinide sınırlamaktadır. Kürtler Ortadoğu, Amerika, Avustralya, Asya ve Avrupanın genelinde en göze çarpan göçmen ve sığınmacı topluluklardan biridir. Bu bile tek başına Kürtlerin yaşadığı coğrafyada ki insan hakları ihlallerinin bütün dünyanın sorunu olarak görülmesi için yeterli bir sebeptir.

Bu tabloya rağmen Kürt kadınları insan haklarının uygulanması, hukukun üstünlüğü ilkesinin yerleşmesi, eşit haklar ve güçlü bir sivil toplum için zorlu bir mücadele yürütmektedir. 1991 yılındaki Körfez Savaşı sonrası, Irak Kürdistan'ında oluşan Kürt otonomi yönetimi ve etnik baskının ortadan kalkması bir dizi örgütün kadın hakları için yaptığı kampanyaların önünü açtı. Değişik kadın hakları örgütleri bu alanda gözle görülür gelişmeler sağladılar. Bürokratik engellemeler ve rahatsız edici yaklaşımlara rağmen bu tür örgütler Türkiye'de de mevcuttur.

Bu bölgelerin dışında kalan yerlerde ise bu tür örgütlerin varlığı tasavvur bile edilememektedir.

Kürtlerin yaşadığı bölgeler ve diasporadaki kadınların hakları ve özgürlükleri sözleşmesi, özel ve politik yaşamda kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda Kürt Kadınlarının politik, ekonomik, eğitim, kültürel ve diğer alanlara katılımına ve politik, dini yada herhangi bir başka inanca bakılmaksızın herkese kadın haklarının uygulanmasına vurgu yapmaktadır.

Bu sözleşme Kürt İnsan Hakları Projesi (KHRP) ve Kürt Kadınlarının Projesi (KWP) tarafından ortak bir çaba ile hazırlanıp basılmıştır. Ortaya çıkacak ihtiyaçların devamlı olarak cevaplanması için hazırlanmış canlı belgelerden biridir. Bu çalışma Kürt Kadınlarının Sözleşmesi Ağı'nın parçası olan sürgünde ki belli bir sayıda ki Kürt kadını tarafından başlatılmış ve sürekli bir şekilde geliştirilerek Kürt bölgelerinde ve diasporada yaşayan Kürt kadının ihtiyaç ve isteklerini doğru olarak tespit etmeyi sağlamaya çalışmıştır. Bütün kürt bölgelerinde, özellikle Irak Kürdistanı ve diasporadaki çok sayıda, birey, insan hakları ve kadın hakları alanındaki hükümet dışı örgüt, insan hakları savunucuları ve akademisyenlere katkı ve yardımları için müteşekkirimiz.

Bu sözleşme Kürt bölgesindeki vatandaşlara ve buna ek olarak aynı bölgelerdeki ulusal, uluslararası ve hükümet dışı örgütlere, diasporada ise Birleşmiş Milletler, Avrupa Parlamentosu, insan ve kadın hakları örgütleri, siyasi partiler, kültür kurumları ve akademik enstitülere sunulacaktır. Baas'çı rejimin yıkılması ile birlikte gerçek anlamda katılımcı demokrasinin himayesi altında hukukun üstünlüğünü kurma fırsatı yakalanmıştır. Bu sebeple sözleşme aynı zamanda Irak ve Irak Kürdistan'ında hukuku düzenleyen ve uygulayan camialara da sunulacaktır.

Bununla ilgili kurumlardan özellikle Kürt Parlamentosu ve Kürdistan Bölgesel Hükümetinin Kürt bölgesi ve diasporadaki kadınların hakları ile ilgili bu belgeyi destekleyeceğini umut ediyoruz. Bu kurumları sözleşmenin özünde ve yazılı örneğinde belirlenmiş hak ve gereklilikleri iç hukukta düzenlemeye davet ediyoruz.

Shne Hedati, Mahabad Qaradaghi

Monireh Moftizadeh

İcra Heyeti

Kürt Kadınlarının Projesi

(Eski adıyla Kürt Kadınlarının Sözleşmesi Ağı)

Kerim Yıldız

Direktör

Kürt İnsan Hakları Projesi

KÜRT BÖLGELERİNDEKİ VE DİASPORADAKİ KADINLARIN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜKLERİ SÖZLEŞMESİ

Adalet ve eşitliğin; siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik güvenliğin ve kişi haklarının korunmasının güvencesinin temelini hukuk olduğunu kaydederek;

Kürt bölgelerinde modern bir toplumun sağlam bir şekilde kurulmasının sadece demokrasi ve eşitlik yoluyla başarılabileceği inancıyla;

Dinin devlet işlerinden ayrı tutulmasıyla özgür demokratik bir toplumun garanti alınabileceği inancıyla;

Yasal düzenlemelerin, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insan hakları ile ilgili uluslararası sözleşmeler ve diğer sözleşmeler, kararlar, deklarasyonlar ve tavsiye kararları ile bir sistem olarak ortaya çıkan uluslararası insan hakları temelinde inşası, ıslâh edilmesi ve uygulanmasının önemini kaydederek;

Bir demokratik toplumda garanti altına alınmış olan hakların ihlâli ve kadınlara karşı ayrımcılık gütmek amacıyla dinin kötüye kullanıldığı kaygısını taşıyarak;

Kadın ve erkek arasında tam bir eşitliği gerçekleştirmek için Kürt toplumunda ve Kürt ailesi içinde kadının rolü kadar erkeğin geleneksel rolünün de değişmesi gerektiğinin bilincinde olarak;

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde ortaya konulan prensiplerin hayata geçirilmesi kararlılığıyla, ve buna bağlı olarak, Kürt diasporasında yer alan ve Kürt bölgelerinde yaşayan tüm kadınların köklü değişimine yol açmak amacıyla Kürt kadınlarının eşitlik için ileri sürdükleri taleplerinin altını çizmeyi gerekli görerek aşağıda belirtilen çağırüyı yapmaktayız:

Madde 1

Kürt bölgelerinde hukuk sistemi kadınlara yönelik ayrımcılığın her türünü mahkûm etmeli ve dışlamalıdır. CEDAW'da "kadınlara karşı ayrımcılık" terimi ile kastedilen, medenî hâl ya da cinsel konumuna bakılmaksızın kadınların erkek-kadın eşitliği, insan hakları ve siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlarda temel özgürlüklere dayanan, haklarını tanımayı, kadınların bu haklarından yararlanmasını ya da kadınların bu haklarını kullanmasını engellemeyi ya da yok etmeyi amaçlayan ya da bu sonucu ortaya çıkaran cinsiyet temelindeki her tür ayrımcık, dıştalama ya da sınırlamadır.

Madde 2

Kadınlar, Kürt toplumunun siyasal ve kamu hayatında ayrımcılığa tâbi tutulamazlar, ve kadınlar özellikle de:

- a) Yasalar önünde eşittirler; örneğin şahit olarak eşit haklara sahiptirler;
- b) Seçimlerde oy kullanma hakkına ve seçimle oluşan kamu organlarına seçilme hakkına sahiptirler;
- c) Yerel, ulusal ve uluslararası seviyede, parlamentolar, hükümetler ve politik partiler gibi karar alma organlarında yer alma hakkına sahiptirler;
- d) Sivil toplum kuruluşları ve derneklerde yer alma hakkına sahiptirler.

Madde 3

Aile ilişkileri ve evlilikle bağlantılı bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı engelleyen bütün uygun tedbirler alınmalıdır, özellikle de:

- a) İki tarafça da tam ve özgür olarak onaylanmadıkça ve birey 18 yaşından küçükse evlilik hukukî olarak geçersiz sayılmalıdır;
- b) Evlilik süresince ve evliliğin sonlandırılmasında çocuklar üzerindeki haklarda dahil, aynı hak ve sorumluluklar eşlerin her ikisi içinde geçerlidir;
- c) Çocuk sayısına özgürce karar verme ve bilgi alma ve eğitim ile bu hakları kullanmayı sağlayacak araçları edinmekte eşler aynı haklara sahiptirler;
- d) Miras, mal ve mülk edinmekte eşler aynı haklara sahiptirler;
- e) Geleneksel çok eşlilik, geçici evlilikler ve başlık alınması yasaktır.

Madde 4

Çalışma alanında kadınlara karşı ayrımcılığı engelleyen bütün uygun tedbirler alınmalıdır, özellikle de:

- a) Kadınlar aynı çalışma fırsatı ve eşit ücret hakkına sahip olmalıdır;
- b) Hamilelik ya da doğum izni gerekçesiyle işten atılmalar yasaklanmalıdır;
- c) Ücretli babalık izni verilmelidir;
- d) Ebeveynlerin aile yükümlülükleri ile iş sorumlulukları ve/veya sosyal faaliyetlerini harmanlayabilmelerini sağlamak için ana okulu gibi destekleyici sosyal hizmetler temin edilmelidir.

Madde 5

(1) “Kadınlara yönelik şiddet” kavramı ile kastedilen, kamu hayatında olsun, özel hayatta olsun kadında fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ve acıya yol açan ya da yol açması olası cinsiyet farklılığına dayalı şiddet içeren herhangi bir eylem olup, buna söz konusu eylemleri yapma tehdidi, teşebbüsü ya da keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmak da dahildir.

(2) Kadınlara yönelik şiddetin mahkûm etmek ve engellemek için bütün uygun tedbirler alınmalıdır ve bunu engellemekle ilgili yükümlülüklerden kaçınmak için hiçbir gelenek, görenek ya da dinsel telâkki gündeme getirilemez, özellikle de:

- a) İster devlet tarafından, ister devlet dışı unsurlar tarafından, ister özel kişiler tarafından işlensin, kadınlara yönelik şiddet eylemleri engellenmeli, soruşturulmalı ve varolan yasalar çerçevesinde cezalandırılmalıdır;
- b) Kadınlara yönelik şiddet eylemlerini cezalandırmak ve çözümlmek için yerel mevzuatta cezaî, sivil ve diğer yaptırımlar geliştirilmelidir. Örneğin, “töre cinayetleri” cinayet olarak değerlendirilmeli, kadınlar ve çocuklar için sığınma evleri ve koruyucu önlemler alınmalıdır;
- c) Taşlama gibi esas olarak kadınlara yönelik uygulanan zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı işlemlere son verilmelidir.

Madde 6

Cinsel sömürü ve kadın ticareti ile mücadele etmek için bütün uygun tedbirler alınmalıdır.

Madde 7

Eğitim alanında kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmasını sağlamak için kadınlara yönelik ayrımcılığı engelleyecek bütün uygun tedbirler alınmalıdır, özellikle de:

- a) Kız çocukları eğitim, öğrenim ve meslek kurslarında erkek çocuklarla aynı imkn ve Őartlara sahip olmalı, çocuklar için asgar dokuz yıllık zorunlu ve ücretsiz eğitim öngörülmelidir;
- b) Eğitimin her aşamasında ve her türünde kadınlarla erkeklerin rollerine ilişkin kliőe görüşler dışlanmalı özellikle de ders kitapları kadınlara tarihteki rollerini doğru yansıtacak Şekilde gözden geçirilmelidir;
- c) Kadınlara burs ve diğer ğrenci kredilerden yararlanmakta erkeklerle aynı fırsat ve imknlara sahip olmalıdır.

Madde 8

(1) Aile plnlaması da dahil sağlık hizmetlerinden yararlanılmasını sağlamak için sağlık alanında kadınlara yönelik ayrımcılığı engelleyen bütün uygun tedbirler alınmalıdır.

(2) Kadınlık organlarını tahrip eden (kadın sünneti, kadınlık organlarının dikilmesi gibi) geleneksel uygulamalar kanunla yasaklanmalıdır.

Madde 9

Ekonomik ve sosyal hayatın diğer alanlarında kadınlara yönelik ayrımcılığı engellemek için uygun tedbirler alınmalıdır, özellikle:

- a) Anfal kadınları, çocuklar, ge zorlanmış ve diğer etkilenmiş aileler için aile yardımı hakkı tanınmalıdır;
- b) Kadınlara, kadınlara yönelik ayrımcılığın her türü ile ilgili olarak ücretsiz hukuksal danışma hizmeti alma hakkı olmalıdır.